

אשה ב- שלה

רישומים קטנים עם דימוי אחד מצומצם ורזה. רישום גדל מימדים ובו אינסוף פרטים. החלל מלא אותם בעט פיילוט כחול, בדיו ובצבעי מים. ברישומים טמונה צניעות שאינה מנת חלקם ציורי השמן של האמנית. הרישום העכשווי של לסיק, אינו זקוק להגדרות דידקטיות שכן הוא עצמו כבר חצה מזמן את הגבולות המסורתיים של החומר, הפורמט והצורה. הרישום הוא תשוקה, התמסרות. זו מערכת דינמית של התנגדויות הגוף, החומר עליו רושמים, התנגדות פסיכולוגית של חדירה לחלל הדף הריק והבתולי.

במאמרו בקטלוג "רשמים"-2, 2004, כותב דרור בורשטיין על הרישום: "...ביחס לציור, הרישום מותיר עקבות. עקבות שקשה לו לטשטש אותן. במקום שיש בו רצף עקבות שכזה יש גם, מטפורית, סיפור. סיפור של עבודה. ובמקום שיש סיפור, יש זמן. רישום לעולם אינו מושלם, מכיוון שהוא אינו מסתיר את יד האמן ואת מכשיריו השבירים והמלוכלכים (פחם, גרפיט וכו'). הרישום מתווה מפה של התקדמות, של אזורי השתהות, של ארצות אור ושל הרי חושך".

דמות האישה במצבים שונים הם השלד המרכזי בתערוכה. לדברי האמנית "...הנשים מקיימות איזה טקס סימבולי, שמשותף לנשים. כמו מריטת שיער, או הליכה על חבל דק". התבוננות בעבודות חושפת מערכת יחסים בין אישה לגבר, בין אישה לחיה, בינה לבין הטבע.

"בגוף אני זוכרת"- ביטוי שגור שמבטא אצל לסיק את השריטות, הפצעים, ההליכה בדרך עצמאית, לעתים חצופה ומתגרה, או להבדיל נרדפת, מהורהרת, חסרת אונים או מתקיפה. ברישום נכרות השריטות המשאירות קו על הנייר, או כתמי צבע שקופים, נמסים, כמעט נעלמים. הרישום נראה לעיתים כרישום אוטומטי, סבך קווים אינטואיטיביים, אסוציאטיביים, או אניגמאטיים.

לדבריה: "... לפעמים הזרם סוחף אותן והן נאלצות להיכנע, להתגמש על-מנת לשרוד. בגמישות הזאת יש כאב ואי נוחות, אבל נראה שהיא הכרחית.

...אחד המוטיבים שחוזר על עצמו בכל העבודות הוא הזרימה, זליגה או הנפילה. באנימציה זוהי נפילה נרטיבית". מוסיפה לסיק "הרישום אינו נרגע לעולם, אינו מגיע לקו הגמר. הרעיונות אינם עוברים מיון סלקטיבי. אני רושמת ללא הכנה מיוחדת. פרט לגודל הפורמאט, והתאמתו למקום בו הוא נמצא, אין אני מחליטה על התכנים והצורות שאצור. הן נוצרות מעצמן. כמו רישום אוטומאטי של מאסון מלאכת הקווקו יוצרת לעיתים גוש כתמי שממנו אני מסתתת דימויים.

הצד הנראטיבי ברישומים אלה בולט. הם מספרים סיפור אסוציאטיבי. אבל לצד הנראטיבי, מתקיימת מערכת יחסים הנרקמת בין העט לחומרים השונים שאני בודקת. הרישום שלי עוסק בחלל ובמרחב. ביחס שבין הדימוי לקצה הפורמאט. שואל האם לגעת בקצה, ובודק מהם הגבולות הראויים לו. הוא בודק את הצורות הנוצרות בחלל השלילי (נגטיב ספייס), ועד כמה הקווים צריכים להיות צפופים.

הוא מתעמת עם אימת-הריק, עם החרדה שעולה ממקומות לבנים ובלתי מטופלים לכאורה.

עם כל השאלות האלה אני מתמודדת מחדש בכל פעם, אין לי אקסיומות, והכל ניתן לבחינה מחודשת".

רישומי הנשים של לסיק הן הנשים הביוגרפיות, הנשים הפנטסטיות, וגם נשים זרות שהיא אינה מכירה. "חלק מהדמויות המצוירות מקבלות תוקף לאחר שהשיבו אלי מבט, ובכך הן הופכות להיות שלוחה שלי "

לסיק מעלה בעבודותיה הרהור אקזיסטנציאליסטי, הרהור שעוסק בקיום האנושי בעידן המודרני בו מתערער תוקפן של האמיתות האבסולוטיות, דבר שמוביל לתחושות של בדידות. האישה ברישומיה מגלה את האימה כתגובה טבעית לחיים בעולם ללא משמעות וללא תכלית. בו נידונו ליצור לעצמינו את המשמעות.

בשל הדגשת הזרות והייחודיות שבקיום, ההופכת את האדם לשונה מכל שאר הישיות שבטבע, יוצקת משמעות ברורה ואיתנה יותר של התביעה לחופש. לא ייתכן שאדם יהא משועבד, משום שכל מהותו של הקיום האנושי היא האינדיבידואליות והחירות. בלעדיה, אין לאדם דבר. ולכן אובססיות החיפוש מתקיימת ברישומים.

האובססיה בעבודותיה קוראת תיגר על ה"סדר הנכון" שהתרבות כופה עלינו. בחיבורו "פעולות כפייתיות וטקסים דתיים" (1907), מציין פרויד כי "פעולות כפייתיות נועדו כדי לרכך ולהפחית מהחרדה שנגרמת כתוצאה מן האובססיה והן מבטאות ניסיון נואש להשיג שליטה בעולם בלתי נשלט. פעולות אלו הגיוניות במלואן ובכל פרטיהן: הן עומדות בשרות אינטרסים חשובים של"האישיות".

לסיק מרבה לבחון את הפראי "הראוי", ושואלת את עצמה מהו הפראי החוצה את גבולות הטעם התרבותי? עד כמה אשה יש בתוך החיה וכמה חיה יש באשה? (מתוך דברים שכתבה איילת השחר כהן לתערוכתה של לסיק במוזיאון ר"ג- "פני תהום" 2012)

רות מודן- פסיכואנליטיקאית יונגיאנית, מרבה לחקור מיתוסים נשיים, בספרה: " מסע אל העצמי – אלכימיית הנפש- סמלים ומיתוסים", היא כותבת על אחד ממופעי האשה שקיימים גם אצל לסיק, האשה/ חיה. האשה ההיברידיית.(1)

כשרואים את דמויות הנשים אצל לסיק עולה המחשבה על המסורת היהודית שהעניקה לדמותה המיתולוגית של לילית אין ספור צורות. את דמותה של לילית ניתן להבין כעיקרון אינטואיטיבי אשר אוחד באמת שמאחרי מסכת המיתוס. היא הכוח למצוא ייחוד, היא פוטנציאל מושהה בתוך הנשיות, פוטנציאל הקורא למימוש. הבנתה של לילית כעקרון, מאפשרת זיקה אל הטבע הבראשיתי, אל התווה ובוהו, אל מסה חסרת הצורה שהיא מקור הכל.

(1) רות מודן " מסע אל העצמי – אלכימיית הנפש- סמלים ומיתוסים, הוצאת מודן, 2004 היא כותבת בעמ' 274-258 בהקשר לתת מודע הקולקטיבי(מושג שטבע קרל יונג) היא כותבת: "המיתוס המרכזי של התרבות האנושית, ובעיקר של התרבות המערבית, הוא נצחון ואילוף החיה ואף הריגתה או הקרבתה. התודעה האנושית ביסודה מחייבת את ההמעטה, ההחלשה, ההגבלה ואף הגינוי של היסודות החייתיים-היצריים כי הם מסמלים את הכוח הלא-מודע המאיים להשתלט. התודעה נבנית על ידי חיזוק כוח השליטה של התודעה על פני היצרים בנפש. בתרבויות המערביות החיה כמסמלת את היצרים הגופניים נחשבת לנחותה. הבטים רבים של הגוף נחשבים טמאים; אברי הפרשה, וכן הפרשות הגוף, ודם המחזור. ההבחנה ביהדות ובתרבויות קדומות אחרות, בין חיה טמאה וטהורה, היא אחת הדרכים להבחין בין היסוד המאיים לבין היסוד החיובי של החיה. טקסי טהרה שקשורים בגוף מסייעים לקבל את הגופני ולנטרל את איכותו השלילית. חיות מסמלות במיתוסים, אגדות וחלומות את ההבטים האינסטינקטיביים-דחפיים-יצריים -גופניים-תחושתיים הבלתי מודעים שלנו ששייכים לממלכת הגוף. פרויד כינה אותם 'איד', ויונג כינה אותם 'צל', ואיתם באנו לעולם. הנטיה היא להתייחס אל "האיד" וה"צל" כשליליים, אף כי בממלכת טבע הנפש דבר אינו טוב או רע מלכתחילה"

סיגל ברקאי, שאצרה לקבוצת "חנינא" את התערוכה "המאויים" XX, 2012. במרכז הצעירים בת"א, מציינת תופעה שחזרה על עצמה אצל נשים-אמניות רבות. החלחול של חרדה ואיום מיני-ארוטי לתוך עבודתן, גם במקרים בהן הצהירו במפורש כי דבר בזיכרון אינו מתקשר ישירות לפגיעה מינית שחוו. ברוב המקרים ישות גברית - קונקרטיית או ערטילאית, היא המאיימת באופן סמוי או גלוי על ההוויה הנשית. (2)

בחרתי לציין בהקשר למופעי חלק מהנשים של לסיק גם את הפסיכואנליטיקנית והבלשנית הצרפתייה ז'וליה קריסטבה. ולפניה את הסופר וההוגה הצרפתי ז'ורז' בטאיי, שעסקו במושג "הבזות". לפי קריסטבה הבזוי הוא המוקצה, המורה על מה שהורחק מהגוף כהפרשה והפך ל"אחר". תגובה רגשית מורכבת שכוללת לא רק גועל, אלא גם פחד ותשוקה ואת השבריריות של הזהות העצמית נוכח האיום של הבזוי. (3)

ראוי לציין שהמפגש בחלל התערוכה בין הרישומים המהירים, התזזייתיים, לבין ציורי "האשה זאב", בציורי השמן שנוצרו בסבלנות ובריכוז רב, מעידים על עולם עמוק ומגוון של לסיק שהשכילה לתת ביטוי למורכבות עולמה. יש בה מן הדיוניסי-הייצרי והפרוע, האריסטוטאלי-שחווה כאן ועכשיו את הרגע המושלם העומד בזכות עצמו. והאפלטוניסטי-ההוגה במחשבות שמעבר לזמן ולמקום.

דרורה דקל/ מאי 2015

(2) מתוך אבחנה זו עלתה ההשערה כי קיים "מאויים נשי" שהינו חוויה ארכאית המשותפת לכל אישה באשר היא, מעין DNA, או כרומוזום של חרדה שהתפתח מתוך הזדהות של נשים עם פגיעה בנשים - המשתרעת על פני מרחבי הזמנים, התרבויות והמיקומים הגיאוגרפיים השונים. ניתן להגדיר זאת כחרדה מפני פגיעה וחילול הגוף מחד, והאמון הנפשי השברירי מאידך, דווקא מצד מישהו קרוב

(3) בהתאם לכך אמני הבזות עוסקים בלכלוך, בזיהום, בהתפרקות של האורגניזם ובפתיחה או פעירה של הגוף, ומשתמשים בחומרים בזויים כמו לכלוך, שיער, רפש, פגרי חיות, דם, מזון רקוב והפרשות גוף כגון זרע, קיא, צואה, שתן ומוגלה. עיסוק זה נועד לעיתים קרובות להתעמת עם נושאי טאבו של גוף, מין ומיניות. גם הסוגה של אמנות הגוף הרדיקלית (אמני מיצג שפוגעים בגופם באופנים חמורים ואלימים) טיפלה בנושאים ובחומרים שמקושרים לגועל, כמו דפורמציות, הפרשות ופסולת של הגוף. בנוסף, התייחסו אמנים אלה לפרקטיקות מיניות שהמין-סטרים החברתי רואה כפסולות – עיסוק בגופות, במוות, ובחיבורים היברידיים וגרוטסקיים, והציע בחינה של תפיסות מקובלות וגבולות קיימים.

העיסוק הבולט של נשים בהפרשותיהן יצר אם כן, תנועה חתרנית הפוכה מזו המקובלת. הדיון באמנות נשים שילב לא פעם את ההלך הפמיניסטי שביסוד העבודות עם תמת הבזות, עוד לפני שהביטוי עצמו נטבע. בעקבות קריסטבה, שראתה בבזות סוג של נשגב נשי, הועצם הקשר שבין הבזות לאמנות.